

EEN LASTIGE VREEMDELING.

(*Lantana Cámará* L. = *Lantana aculeáta* L. — familie *Verbenaceae*.
Volksnamen: *Boenga pagar*, m. — *Kajoe Singapore*, m. — *Kamantjo*, md. —
Kembang stek, m. — *Kembang telek*, j. — *Oblo*, j. — *Poejèngan*, j. — *Salijara*, s.
— *Salijèrè*, s. — *Senté*, s. — *Tahi ajam*, m. — *Telekan*, j. — *Tembelek*, j. —
Tembelèkan, j. — *Temblèan*, j. — *Teterapan*, j. — *Tjentè*, s. — *Waoeng*, j.).

Voor al sedert 1817, het geboortejaar van den Botanischen Tuin te Buitenzorg, zijn er al heel wat planten uit andere streken op Java ingeburgerd. Europa leverde daarvan slechts een betrekkelijk gering deel, wat gemakkelijk te begrijpen is, als men het groote verschil in klimaat in aanmerking neemt. Uit Europa overgekomen planten zijn o.a. de gewone Paardebloem (*Taranacum officinale*), die ik onlangs in vele exemplaren op den *Papandajan* en den *Tjikoraj* aantrof, de Europeesche doornappel (*Datura Stramonium*), die bij *Lembang* en bij *Pengalengan* een tamelijk algemeen akkeronkruid is geworden, het Straatgras (*Poa annua*), dat bij *Tosari* en op vele plaatsen in de *Preanger* voorkomt. Zoo zijn er nog enkele andere. Afrika en Australië hebben maar bitter weinig tot de verrijking onzer flora bijgedragen. Maar Amerika heeft ons met zoo'n vloed van landverhuizers overstelpt, dat op vele plaatsen het karakter der flora een aanmerkelijke wijziging heeft ondergaan. Als *JUNGHUHN*, die in 1864 stierf en in zijn tijd een der beste kenners der Flora van Java was, als *JUNGHUHN* thans eens uit zijn graf kon herrijzen, wat zou hij verbaasd zijn. „Een nieuwe schepping en het oude is voorbijgegaan; zie, het is nieuw geworden”, dat gevleugeld woord zou hij met instemming kunnen herhalen.

Ja, in West-Java en vooral om Buitenzorg is de verandering zoo sterk, dat een plant, die men in bijzonder veel exemplaren aantreft, van de tien keer zeker zes keer een vreemdeling en vijf keer een Amerikaan is. Dit verschijnsel vindt voor een deel een natuurlijke verklaring in het feit, dat in *HASSKARL'S* en *TEYSMANN'S* tijd tal van plantenzaden en ook levende planten met aarde en al uit Amerika zijn ingevoerd. Maar geheel afdoend is die verklaring niet. Want meermalen hebben we ook Afrikaansche zaden en planten gekregen en daarvan zijn er geen of zoo goed als geen verwilderd.

Van sommige der ingevoerde vreemdelingen, zooals van de *Waterhyacinth* (1894), de *Spigelia* (1845) en nog enkele andere is het jaar der invoering bekend, zoodat men zich dus een oordeel vormen kan over de snelheid der verspreiding. Van andere planten laat zich het jaar der invoering wel bij benadering bepalen. Zoo vond ik in November j.l. om de haven van *Cheribon*, doch ook alleen maar daar, vele exemplaren van *Alternanthera Achyrantha*, een kruidachtige *Amarantaceae* uit tropisch Amerika, welke zich van de Javaansche *Alternanthera*-soorten o.a. door haar stekelig bloemdek onderscheidt. Tot dusverre was deze *Alternanthera* nog nergens in Indië, zelfs nergens in Azië of Australië aangetroffen; wel was bekend, dat ze ook om de Spaansche havenstad *Cadiz* is ingeburgerd. Op het heerlijk zonnige terrein om de *Cheribonsche* haven vond ik talrijke krachtige exemplaren van de plant, ze gaf overvloedig zaad en toch groeide ze alleen nog maar daar. Dus ligt het voor de hand aantemen, dat ze nog maar kort geleden is ingevoerd.

Maar van de meeste vreemdelingen is het tijdstip der komst zelfs op geen 10 jaar meer te bepalen. De invoering van sommige verliest zich in den nacht der tijden. Zoo b.v. van het *Kruidje-roer-me-niet*, dat al lang geleden ingevoerd moet zijn en toch in vele streken in de omstreken van *Cheribon*, *Garoet*, *Madioen* en *Malang* nog geheel *schijnt* te ontbreken.

Zoo ook die van de gele Stekelpapaver (*Argemone mexicana*), die reeds voor bijna 90 jaar door BLUME voor Java werd vermeld. Maar de meeste vreemdelingen moeten in de tweede helft der vorige eeuw zijn ingevoerd. Hoe men dat weet?

JUNGHUHN, de onvolprezen JUNGHUHN, heeft in zijn meesterwerk Java uitmuntende schetsen der Javaansche flora (1840—1850) gegeven en vrij wel alle algemeenere en vele zeldzamere planten ingezameld en vermeld. We beziten een zeer uitgebreid herbarium van Meester Cornelis en omstreken, tusschen 1860 en 1865 door wijlen Dr. EDELING bijeengebracht. We hebben catalogi van de vroeger in 's Lands Plantentuin gekweekte gewassen. Met behulp van de hier genoemde en nog vele andere bronnen, kunnen we uitmaken, dat de meeste vreemdelingen niet veel langer dan een halve eeuw geleden ingevoerd kunnen zijn. Uit het meer of minder veelvuldig voorkomen eener plant laten zich lang niet altijd zekere gevolg-

Fig. 1.

Lantana Camara L.

Links: Vorm met donkerroode bloemen. Rechts: Vorm met lichtroze bloemen.

trekkingen maken omtrent den datum van haar invoer. Want de zoeven vermelde Stekelpapaver, die reeds meer dan 85 jaren in 't land is, is toch nog oneindig veel zeldzamer dan de Lantana.

Wie kent tegenwoordig de Lantana niet? (Fig. 1). De alomtegenwoordige Lantana, met haar anderhalf dozijn en misschien nog veel meer volksnamen. Een der meest algemeene

Javaansche heesters, misschien wel de algemeenste. En toch is ze nog maar betrekkelijk kort geleden ingevoerd.

JUNGHUHN, die 60 à 70 jaar geleden Java bereisde, maakt van haar nog met geen woord gewag, evenmin de oudere schrijvers. In 1856 verscheen het tweede deel van de Flora van MIQUEL. Daarin wordt de Lantana nog maar alleen als sierplant vermeld. En in 1862 vond EDELING reeds verwilderde exemplaren bij Meester Cornelis. „Zonder naam, zonder gebruik” zegt hij op het etiket. Zonder naam!

Tusschen 1856 en 1862 moeten we dus het beginjaar van haar zegetocht over Java stellen. Aan wijlen Dr. VORDERMAN, den bekenden Ornitholoog hebben we te danken, dat de juistheid van deze gissing kan worden aangetoond. Zie daarover het *Natuurkundig Tijdschrift voor Nederl.-Indië* XLIX, p. 269—271.

Omstreeks het jaar 1860 wou het altijd zorgzame B. B. den inlander aan een paggerplant helpen. Waarom? Het is mij onbekend, mogelijk om in de behoefte aan brandhout te voorzien. Daarvoor werd de Lantana uitgekozen, die zich gemakkelijk laat stekken en snel groeit. Men ontbood stekken uit Singapore, van daar de namen *Kembang stek* en *Kajoe Singapore*. Die stekken werden onder de bevolking verdeeld, met den last er paggers van te maken. DE SERIÈRE, een Assistent-Resident van Krawang, maakte zich daarbij bijzonder verdienstelijk. Uit innige dankbaarheid noemde de geredde bevolking de nieuwe plant naar

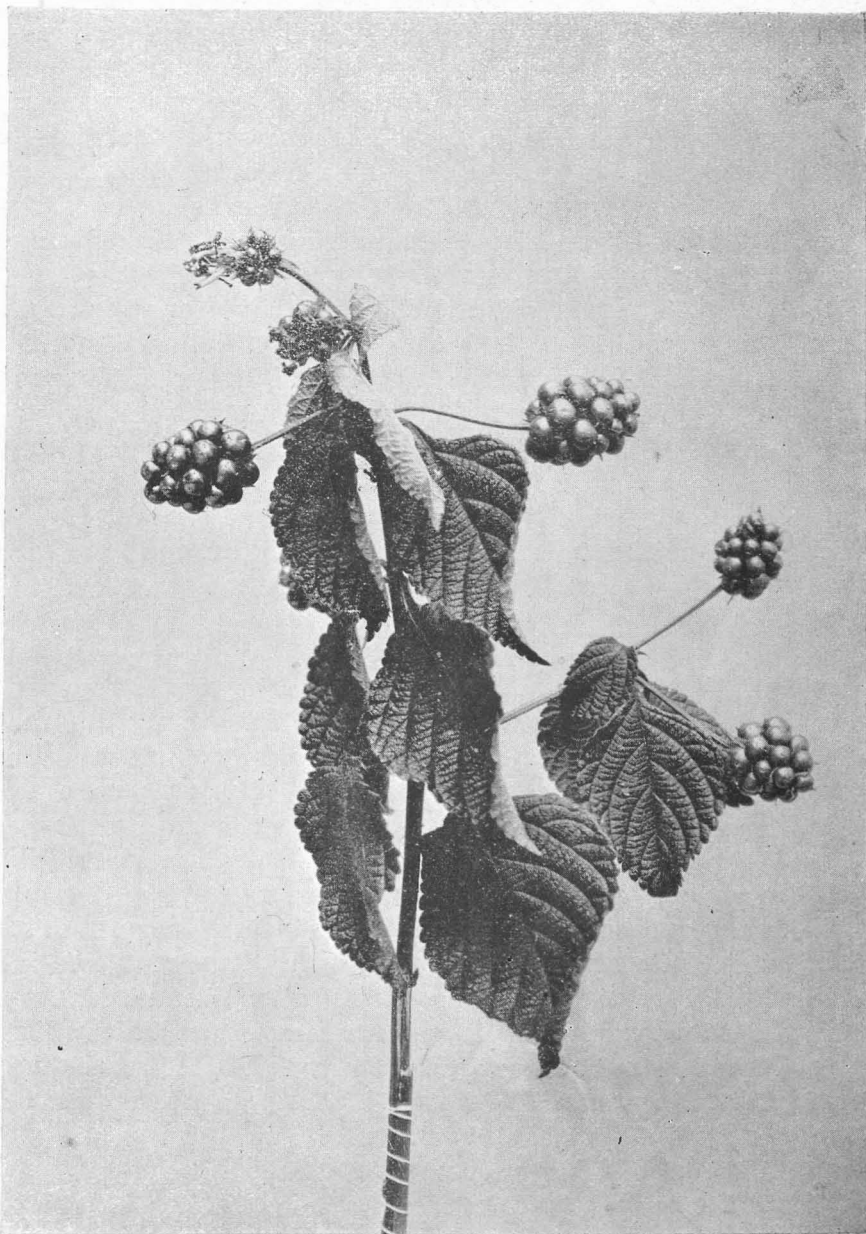

Fig. 2.

Lantana Camara L. Vruchtdragende tak.

hem. *Salijèrè* en *Salijara* zijn de wel wat geradbraakte woordstandbeelden, die de werkzaamheid van het bestuurshoofd in eeuwige herinnering zullen doen leven.

De bevolking plantte en plantte. En rijk gezegend werd haar arbeid, de stekken groeiden als kool — in Indië kan men eigenlijk beter zeggen als Lantana — en droegen weldra bloemen, die de bekende blauwzwarte flauwzoete steenvruchten opleverden. (Fig. 2). Die vruchten wekten helaas de begeerlijkheid van de Javaansche vogelwereld en van een enkel zoogdier op. De loewak kwam er op af en verslond ze bij dozijnen, djalak en koetilan volgden zijn voorbeeld. Ja, zegt VORDERMAN, de vruchten zijn het geliefkoosd voedsel van bijna alle vruchtenetende vogels. Bijna altijd vond hij in de maag van die vogels overblijfsels der Lantana vruchten. Elke vrucht bevat een harden steen, elke steen omsluit in den regel twee zaden, die dank zij het harde omhulsel, de maagproef doorstaan en kiemkrachtig op den grond gedeponereerd worden. Vandaar de snelle verspreiding.

Ongelooflijk snel. Want dertig jaar later, dus nu $\pm$ twintig jaar geleden was de plant op Java reeds uiterst algemeen. In die dertig jaren, had ze zich over een oppervlakte viermaal zoo groot als Nederland, verbreid. Van Straat Soenda tot Straat Bali, van even achter het zeestrand tot op 1600 à 1700 M zeehoogte komt ze tegenwoordig overvloedig voor. En ook buiten het eiland is ze te vinden. Daarvan weten de Delische tabaksplanters mee te praten.

Op een reis, die CLERX en ik een paar jaar geleden door het Zuidoosten van Bantam maakten, liet zich het gaan en komen der Lantana goed waarnemen. Wanneer de niet al te nijvere Zuid-Bantammer — die lui hebben geen broertje, maar een half honderd aarts-vaderlijke families dood aan werken — zijn uitgeputte hoema aan haar lot overlaat, komen eerst tienduizenden alang-alang-vruchten met den wind aangezweefd en veranderen het stuk grond al heel gauw in een eentonig grasveld. Maar weldra schieten heesters tusschen de alang-alang op, vooral heesters met sappige vruchten, wat op de werkzaamheid — of misschien ook nog op wat anders — van vogels wijst. *Harendong* (*Melastoma malabathricum*), *Senggoegoe* (*Clerodendron serratum*) en vooral *Tjenté* (*Lantana*) slaan overal op. Maar de laatste wint het, ze draagt veel meer vruchten dan de andere heesters, overal zie je koetilans die vruchten oppikken, overal worden haar zaden gedeponereerd. Van bladkevertjes, die *Harendong* en *Senggoegoe* leelijk kunnen beschadigen, heeft de Lantana geen last. En weldra ziet men overal *Tjenté*-boschjes, die doorgaans anderhalf à drie meter hoog worden en met haar schaduw de alang-alang doodden.

Maar als het kreupelbosch de alang-alang heeft verslagen, genieten de overwinnaars maar korten tijd van de vruchten van hun arbeid. Niet lang blijven ze in het bezit van het veroverd terrein. Want tusschen de struiken beginnen nu boomen opteschieten, vooral soorten van *Laban* (*Vitex*), *Drowak* (*Grewia*) en *Sempoer* (*Dillenia*). In de schaduw van die boomen gedijt de Lantana niet goed meer, ze gaat verdwijnen, het opgaand hout krijgt de overhand en zoo ontstaan de eentonige secundaire bosschen van het Zuid-Bantamsche, droog en zonnig, arm aan soorten, arm aan humus, arm aan ondergroei, arm aan epiphyten. Uren en uren kan men er door loopen met altijd, altijd dezelfde planten, dezelfde vogels langs den weg.

Lang voor de Lantana op Java ingevoerd werd, was zij reeds in Europa als sierplant gekweekt geworden en met verwante soorten gekruist. Daardoor ontstonden vele vormen bekend onder allerlei namen: mixta, variëgata en andere. Ook die kruisingsproducten werden naar Java verzonden, verscheidene groeien er nog in den Botanischen Tuin van Buitenzorg.

Meerdere ervan hebben zich over Java verbreid. Het lijkt me niet onmogelijk toe, dat de overal groeiende bastaarden zich weer met elkander gekruist hebben en dat daardoor de tallooze vormen zijn ontstaan, die men nu op Java broederlijk naast elkaar ziet groeien. De mooiste vindt men, naar mijn meening, in de bergstreken boven 1000 M zeehoogte.

Gewoonlijk dragen de op Java voorkomende vormen een aantal stekels. Daarom heet de plant ook wel *Lantana aculeata*, d.i. gestekelde Lantana. Soms is het aantal stekels zeer gering en zijn ze zeer klein, maar vaak ook zijn ze krachtig, scherp en talrijk. Dat zulke stekels aanhangsels der opperhuid, in dit geval vervormde haren zijn, is bij weinig planten duidelijker te zien dan hier. Het allerjongste gedeelte der twijgen draagt nog alleen maar haren. Bekijk nu met een loupe allengs de lagere stengeldeel, dan zie je eerst haren met gezwollen voet, dan met gezwollen onderhelft, vervolgens neemt die onderhelft een duidelijken stekelvorm aan, maar draagt nog een haar op den top, eindelijk komen de gewone stekels.

Waar de Lantana nog weinig voorkomt en goed in de zon staat blijft het in den regel een lage, opgerichte struik. Maar waar ze dicht opeengroeit of meer schaduw krijgt dan haar lief is, schiet ze drie, vier meter de hoogte in, ze brengt lange, overhangende takken voort, die zich tot een warbosch ineenvlechten. Daarbij bewijzen de ietwat teruggekromde stekels goede diensten. De buitenrand van sommige afgeschreven koffietuinen op den Tjerimai is in een dicht Lantanabosch veranderd. Evenzoo sommige slecht onderhouden klappertuinen bij Meester Cornelis. En de verdwaasde reiziger die er dwars door heen wil, moet kappen, kappen, kappen, waarbij de lange slierten van twijgen genoeglijk zijn handen en gezicht openhalen. Afgesneden twijgen verdorren heel gauw, vooral de bladeren zijn spoedig verwelkt. Vreemd bij een plant die op zeer dorre terreinen nog welig groeit. Maar het wortelstelsel is dan ook krachtig ontwikkeld.

(Wordt vervolgd).

KLEINE MEDEDEELINGEN.

EEN LUCHTSCHIP BOVEN BATAVIA.

Een paar maanden geleden was er een luchtschip boven Batavia. Niet één nieuwsblad maakte er melding van. Dat daarom *De Tropische Natuur* het geval bekend make.

Op een der dagen dan in bedoelde maand was het snikheet. De gloeiende zonnestrallen hadden miljoenen stofdeeltjes vrijgemaakt van het vocht wat ze deed kleven aan huis en plant en ieder zuchtje, hoe gering ook, nam er ontelbare massa's van mede in het luchtruim.

Loom staarde ik van uit mijn achtergalerij in den zonnegloed.

De warmte en het gezicht van die statig op en neer, voor- en achteruit deinende, glinsterende, stofjes, deden bijna m'n oogen toevallen; — — doch op eens wat was dat? Warempel, een echt luchtschip, maar van vreemden vorm, bewoog zich snel in de ruimte.

Het dragende gedeelte, bestond uit een vertikaal omhoog kronkelend, langwerpige lichaam, daaronder was het schuitje verbonden.

Mijn slaperigheid was natuurlijk dadelijk weg. Ik ging naar buiten het gevaarte tegemoet, want zijn richting was naar mij toe en ik wilde den dapperen luchtschipper de hand drukken en zoo noodig behulpzaam zijn.